

พระพุทธศาสนา : การปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดีย ในสมัยพุทธกาล*

BUDDHISM : THE REFORMED IN BELIEFS AND WAY OF LIFE IN INDIAN SOCIETY DURING THE BUDDHA'S ERA

พระครูวาปีธรรมวิจิตร (สุรศักดิ์ เวชรักษ์)

PhrakruVapeethamwijit (Surasat Wecharak)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 2491sura@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 มีนาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 11 มีนาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 12 มีนาคม 2568

Received 7 March 2025; Revised 11 March 2025; Accepted 12 March 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พระพุทธศาสนากับการปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในแผ่นดินที่เรียกว่า “ชมพูทวีป” ท่ามกลางลัทธิและศาสนาต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลมากมายในยุคนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเผชิญความยากลำบากเนื่องจากผู้คนมีความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ที่ทรงอิทธิพล พระพุทธเจ้าทรงพยายามปฏิวัติสังคมอินเดีย โดยพยายามเลิกวรรณะ ซึ่งเป็นภารกิจที่ไม่สำเร็จ แต่พระพุทธองค์ทรงประกาศอิสรภาพทางความเป็นมนุษย์ โดยเน้นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้และเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เน้นการปลดปล่อยความทุกข์ การปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา ได้ดึงดูดผู้คนจากทุกวรรณะ สังคมอินเดีย มีการแบ่งแยกชั้นวรรณะอย่างเคร่งครัด และลัทธิต่าง ๆ มีอิทธิพลมากมาย

Citation:

* พระครูวาปีธรรมวิจิตร (สุรศักดิ์ เวชรักษ์). (2568). พระพุทธศาสนา : การปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(2), 88-103.

PhrakruVapeethamwijit (Surasat Wecharak). (2025). Buddhism : The Reformed In Beliefs And Way Of Life In Indian Society During The Buddha's Era. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(2), 88-103.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

พระพุทธศาสนาได้ปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียโดยเสนอแนวคิดที่ใช้ปัญญาและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีผลกระทบทางการเมืองและสังคมอย่างมาก ผู้ปกครองและราชวงศ์หลายแห่งได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายทางการปกครองให้เน้นความยุติธรรมและความเมตตา การศึกษาความเชื่อในสมัยพุทธกาลช่วยให้เราเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของผู้คนในยุคนั้นอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของความเชื่อทางศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคนั้นและยุคต่อมา

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, การปฏิรูปความเชื่อ, วิถีชีวิตของสังคมอินเดีย

Abstract

This academic article aims to study and analyze Buddhism and the belief and lifestyle reformed of Indian society in Buddhist era. Buddhism originated in "Jambudvīpa" among influential beliefs and religions at that time. The Buddhist propagation faced difficulties since people believe in other influential beliefs. The Buddha attempted to revolutionize Indian society by attempting to cancel the caste, but it was a failure mission. The Buddha declared human independence, by emphasizing that humans can develop themselves and can be teachers of angels and human being. Buddhist doctrines focusing on relieving suffering, practicing morality, meditation, and wisdom attracted people from all caste of Indian society in which there was fixed caste system and various influential beliefs.

Buddhism reformed Indians' beliefs and lifestyles by proposing ideas based on wisdom and morality. The spread of Buddhism has a great political and social impact. Many rulers and royal families regarded Buddhism as a spiritual anchor, leading to the improvement of administrative policies emphasizing justice and compassion. Studying Buddhist ideas allows us to have a thorough understanding of the social, cultural, and spiritual contexts that existed at the time. Understanding the changes and developments of

religious ideas and their impact on people's lifestyles both historically and currently is included.

Keywords : Buddhism, Belief reformed, Indian Society Lifestyle

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นบนแผ่นดินที่เรียกว่า “ชมพูทวีป” เกิดขึ้นด้วยมูลเหตุที่แตกต่างไปจากศาสนาอื่น ในทามกลางลัทธิศาสนาอื่น ๆ มากมาย มีทั้งอำนาจและทรงอิทธิพลเป็นที่ยากยิ่งสำหรับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพราะผู้คนในสมัยนั้น มีความเชื่อและนับถือในลัทธิต่าง ๆ อยู่มาก หลวงวิจิตรวาทการกล่าวไว้ว่า ลัทธิพราหมณ์จะเปลี่ยนรูปไปก็ตามที่ เรื่องวรรณจะเป็นเรื่องเปลี่ยนไม่ได้ เราจะเห็นได้ในตอนที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงทำความพยายามอย่างยิ่งยวด ที่จะปฏิวัติสังคมอินเดีย ด้วยวิธีเลิกวรรณะ และเป็นงานอันเดียวที่พระพุทธเจ้าทำไม่สำเร็จ (หลวงวิจิตรวาทการ, 2527, น. 267 – 268) อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นงานที่ถูกมองว่าไม่สำเร็จ แต่สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทำสำเร็จ และทำได้ตามที่ประสงค์คือการประกาศอิสรภาพความเป็นมนุษย์ คือมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้จนกระทั่งสามารถเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ความสำเร็จนั้นนับว่ายิ่งใหญ่กว่าการยกเลิกระบบวรรณะอย่างแท้จริง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558, น. 9) ชีวิตของคนในสมัยนั้นมีแบบแผนการปฏิบัติตามลัทธิอื่น ๆ ที่มีมาก่อนพระพุทธศาสนาแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคลิกภาพอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้ากับคำสั่งสอน ที่ประกอบไปด้วยเหตุด้วยผลทำให้พระพุทธศาสนาเป็นปีกแผ่นเจริญก้าวหน้า ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงหลักการเดิม ทรงสั่งสอนโดยปฏิบัติลัทธิศาสนา (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2539, น. 17) พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของมนุษยชาติ มาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสังคมอินเดียช่วงสมัยพุทธกาล ศาสนานี้ไม่เพียงแต่เป็นการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนที่เน้น การปลดปล่อยความทุกข์ของมนุษย์ในยุคหนึ่ง ก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา สังคมอินเดียอยู่ในช่วงของการแบ่งแยกชั้นวรรณะอย่างเคร่งครัด ระบบวรรณะสร้างความไม่เท่าเทียมในสังคม โดยแบ่งประชาชนออกเป็นชั้นวรรณะสูงและต่ำ ทำให้เกิดความกดดันและความทุกข์ในชีวิตประจำวัน พระพุทธเจ้าทรงเห็นความทุกข์เหล่านี้และทรงตั้งพระทัยที่จะหาหนทางแก้ไข โดยมีปฏิปทาหาวิธีปฏิบัติ ต่อมาพระองค์ทรงค้นพบหนทางที่จะนำพาผู้คนให้พ้นทุกข์ ทรงเรียกปฏิปทานั้นว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” (พระธรรมปิฎก (ป. อ.ปยุต

โต), 2542, น.570) แปลว่าข้อปฏิบัติที่มีในท่ามกลาง หรือเรียกกันง่าย ๆ ว่าทางสายกลาง หมายถึงข้อปฏิบัติ วิธีการหรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ๆ ตามธรรมชาติ และสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะเน้นที่การปลดปล่อยความยึดติดในวัตถุและอัตตา การปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา การทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน และการมีชีวิตที่เรียบง่าย หลักธรรมเหล่านี้เป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไปและดึงดูดผู้คนจากทุกวรรณะไม่ว่าจะเป็นผู้มีฐานะหรือยากจน พระพุทธศาสนากลายเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในสังคม การเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลยังมีผลกระทบทางการเมืองและสังคมอย่างมาก พระพุทธเจ้าทรงใช้ความรู้และความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์เป็นเครื่องมือในการชักชวนผู้คนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ผู้ปกครองและราชวงศ์หลายแห่งในอินเดียได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายทางการปกครองให้เน้นความยุติธรรมและความเมตตามากขึ้น ในที่นี้จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมอินเดียช่วงสมัยพุทธกาล ไม่ว่าจะเป็นด้านการปฏิบัติความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น โดยมีแนวคิดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติความเชื่อ

การปฏิบัติความเชื่อหมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนระบบความเชื่อหรือวิถีคิดที่มีอยู่เดิมในสังคมหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีแนวคิดหรือปรัชญาใหม่ๆ ที่สามารถท้าทายความเชื่อเดิม และเสนอวิธีการมองโลกหรือดำเนินชีวิตที่ต่างออกไป ได้แก่ (1) การตั้งคำถามและวิจารณ์ความเชื่อเดิม การปฏิบัติความเชื่อเริ่มต้นจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อเดิมที่อาจไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลที่เพียงพอ ซึ่งทำให้ผู้คนเริ่มมองหาความเชื่อใหม่ที่มีเหตุผลและหลักฐานสนับสนุน (2) การเสนอแนวคิดใหม่ นักคิดหรือนักปรัชญามักจะเสนอแนวคิดหรือปรัชญาใหม่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ดีกว่าความเชื่อเดิม แนวคิดใหม่ ๆ นี้ มักจะเน้นความเป็นเหตุเป็นผลและหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ (3) การเผยแพร่และการยอมรับ เมื่อแนวคิดใหม่ได้รับการเผยแพร่ผ่านทางสื่อหรือการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ผู้คนเริ่มรับรู้และยอมรับแนวคิดใหม่นี้ โดยเฉพาะเมื่อเห็นว่ามันสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ (4) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเชื่อใหม่ที่ได้รับการยอมรับจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน ตัวอย่างเช่น

การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน การบริโภค การศึกษา และการปฏิบัติทางศาสนา (5) การยืนยันและการยอมรับในระยะยาว การปฏิบัติความเชื่อจะยั่งยืนเมื่อแนวคิดใหม่ได้รับการยืนยันจากประสบการณ์ และการวิจัยในระยะยาว และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีของสังคม การปฏิบัติทางศาสนาในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียโดยการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอริยสัจ 4 และทางสายกลาง ซึ่งเน้นการใช้ปัญญาและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต

การปฏิบัติความเชื่อเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการเวลา แต่มีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมในระยะยาว

2. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของสังคมอินเดียสมัยพุทธกาล

วิถีชีวิตของสังคมอินเดียมีความหลากหลายและซับซ้อน โดยได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย และระบบความเชื่อที่หลากหลาย นี่คือนิยามหลักเกี่ยวกับวิถีชีวิตของสังคมอินเดีย ได้แก่ (1) ระบบวรรณะ โครงสร้างทางสังคมสังคมอินเดียถูกแบ่งเป็นวรรณะต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่เฉพาะ รวมถึงพราหมณ์ (นักบวช), กษัตริย์ (นักรบ), แพทย์ (พ่อค้าและช่างฝีมือ), และศูทร (กรรมกรและคนรับใช้) การปฏิบัติตามวรรณะ การดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพมักถูกกำหนดโดยวรรณะของบุคคล (2) ศาสนาและจิตวิญญาณ ฮินดูและพุทธศาสนา ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนอินเดีย โดยมีพิธีกรรม ประเพณี และความเชื่อที่หลากหลาย โดยมีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ การปฏิบัติทางจิตวิญญาณ เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์ และการปฏิบัติธรรม เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน (3) ครอบครัวและความสัมพันธ์ เป็นรูปแบบครอบครัวที่พบบ่อยในอินเดียก็คือการมีสมาชิกหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวรวมถึงความเคารพต่อผู้สูงอายุ เป็นสิ่งสำคัญในสังคมอินเดีย (4) อาหารและการบริโภค เป็นอาหารพื้นเมืองอาหารอินเดียมีความหลากหลายและมักใช้เครื่องเทศในการปรุงรส อาหารมังสวิรัตินิยมนิยมในหลายภูมิภาค การบริโภคอาหาร การรับประทานอาหารมักเป็นกิจกรรมที่ครอบครัวร่วมกัน โดยมีพิธีกรรมและประเพณีเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่หลากหลาย (5) การศึกษาและการทำงาน การศึกษา

เป็นสิ่งสำคัญในสังคมอินเดีย โดยมีการเรียนการสอนในหลายระดับ และหลายสาขา ความรู้ทางวิชาการ และการศึกษาทางศาสนาเป็นที่ยอมรับ

การประกอบอาชีพ อาชีพและการทำงานมักถูกกำหนดโดยวรรณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม อาชีพในภาคเกษตรกรรม การค้า และเทคโนโลยีเป็นที่แพร่หลาย (6) ศิลปะและวัฒนธรรม การแสดงดนตรี การเต้นรำ และศิลปะการแสดงต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอินเดีย การแสดงดนตรีคลาสสิกและการเต้นรำแบบดั้งเดิมเป็นที่นิยม มีเทศกาลทางศาสนา และประเพณีท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของคนอินเดีย (7) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอินเดียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนา การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต การเคารพและความเสมอภาค แม้ว่าจะมีระบบวรรณะที่เข้มงวด แต่มีความพยายามในการสร้างความเสมอภาคและการยอมรับในความหลากหลายทางสังคม แนวคิดเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่หลากหลายและซับซ้อนในสังคมอินเดีย การเข้าใจและเคารพความหลากหลายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอินเดีย

จากแนวคิดทั้ง 2 ประเด็นพอสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ปฏิรูปความเชื่อในสังคมอินเดียสมัยพุทธกาลโดย ปฏิเสธระบบวรรณะ และส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม เช่น ในวาสโลสูตรและอัสนัยนสูตร นอกจากนี้ยังปฏิรูปพิธีกรรม ด้วยการเน้น ศีล สมาธิ และปัญญา แทนการบูชาয়ตามแบบพราหมณ์ ดังที่ปรากฏในกุตทันตสูตร พระพุทธเจ้าทรงเปิดโอกาสให้ สตรีบวช และเข้าถึงนิพพานได้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ในกาลามสูตร ยังทรงสนับสนุนให้ใช้เหตุผลและประสบการณ์ตรงในการตรวจสอบคำสอน รวมถึงการสอนอหิงสาและเมตตาเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางสังคม การปฏิบัติและปฏิรูปเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อเดิมอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

ความเชื่อในสมัยพุทธกาล

ความเชื่อในสมัยพุทธกาลเป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ศาสนาและปรัชญา ของมนุษยชาติ ความหลากหลายทางศาสนาและปรัชญาในยุคนี้สร้างพื้นฐานให้กับ การก่อตัวของพระพุทธศาสนา การศึกษาเรื่องนี้ช่วยให้เราเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของผู้คนในยุคนี้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาของความเชื่อทางศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคนี้และยุคต่อมา พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในชมพูทวีปทราวมกลางเจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นอย่างมากมาย ซึ่งขณะประชาชนมีความสับสนและสงสัยในทฤษฎีต่าง ๆ โดยเฉพาะในทฤษฎีของเจ้าลัทธิทั้ง 6 มี “ปุณณะ กัสสปะ มักขลิโคศล อชิตเกสสัมพล ปุรุทกัจจายนะ สัญชัยเวลัฏฐบุตร นิครนนาฏ บุตร” เป็นต้น ซึ่งเป็นลัทธิที่มีมาก่อนพุทธกาลเล็กน้อย บางคนร่วมสมัยกับพระพุทธองค์เจ้า ลัทธิหรือครูทั้ง 6 ได้ประกาศทฤษฎีหรือความเห็น (ทฤษฎี) ต่าง ๆ ได้แก่

1. อภิริยทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ประกาศว่า ทำก็ไม่เชื่อว่าทำ ผลของการกระทำไม่มีสิ่งที่ทำ ไปแล้วเหมือนไม่ได้กระทำผลของการกระทำมีค่าเป็นสูญ เช่น คนทำบุญทำบาปก็ไม่เชื่อว่า ทำบุญทำบาป บุญบาปไม่มี ความดีความชั่วไม่มี เจ้าลัทธินี้กล่าวกันว่า คือ ปุณณะ กัสสปะ

2. อเหตุกทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ประกาศว่า ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย” สัตว์ทั้งหลายจะได้ดี ได้ชั่ว ได้สุข ได้ทุกข์ ก็ได้เอง ไม่ใช่ได้ดีเพราะทำเหตุดี หรือได้ชั่วเพราะทำเหตุชั่ว ทุกอย่างไม่มี เหตุเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัยอะไร จะเกิดก็เกิดโดยไม่มีเหตุ อนึ่ง สัตว์ทั้งหลาย หลังจากท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏแล้วก็บริสุทธิ์ได้เอง หลักลัทธินี้จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สังสาร สุกติกวาทะ เจ้าลัทธินี้ กล่าวกันว่า คือ มักขลิโคศล

3. นัตถิกทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ประกาศว่า การทำบุญ ทำทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล บุญ บาป ความดี ความชั่วไม่มี พ่อแม่ไม่มีบุญคุณ ทุกข์ ไม่มีชาติหน้าไม่มี เจ้าลัทธินี้ คือ อชิต เกสสัมพล ท่านผู้นี้สอนเรื่องอุกฉเวทิตีด้วย คือเห็นว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ

4. สัสสตทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ประกาศว่า สรรพสิ่งในโลกยั่งยืนถาวรคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งทั้งหลายเที่ยงยั่งยืนอยู่อย่างนั้น เช่น โลกเที่ยง จิตเที่ยง สัตว์ทั้งหลายเคยเกิดเป็นอย่างไรรัก เป็นอย่างนั้นต่อไป ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นของเที่ยง เจ้าลัทธินี้ คือ ปุรุทกัจจายนะ ท่านผู้นี้เห็นว่า

ไม่มีใครฆ่าใคร ไม่มีใครทำลายใคร เพียงแต่เอาศัสตราสอดเข้าไปในธาตุซึ่งยั่งยืนไม่มีอะไรทำลายได้

5. อัจฉริยทิวฏฐิ คือ ทฤษฎีที่ประกาศว่า "มนุษย์เมื่อตายแล้วไม่มีอะไรเหลือ ผลของความดี ความชั่วสุญหาย พร้อมกับชีวิตที่แตกสลายทุกอย่างขาดสูญพร้อมกับการตายของมนุษย์

ดังนั้นทิวฏฐิจึงหมายถึง ความเห็น ความเชื่อ ทั้งนี้ก็มีคำขยายนำหน้าเช่น สัมมาทิวฏฐิ (ความเห็นชอบ) มิจฉาทิวฏฐิ (ความเห็นผิด) แต่ถ้าทิวฏฐิ มาคำเดียวโดดๆ มักมีในไม่ดี หมายถึงความยึดถือตามความเห็น ความถือมั่นที่จะให้เป็นไปตามความเชื่อถือหรือความเห็นของตน การถือยึดเอาความเห็นเป็นความจริง ความเห็นผิดความยึดติดทิวฏฐิ ในภาษาไทยมักหมายถึงความตั้งตื้อถือมั่นในความเห็น (พจนานุกรมเขียน ทิวฏฐิ) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561, น.145) ในพรหมชาลสูตร ที่ฌินกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงทิวฏฐิ 62 ที่ทรงรวบรวมจากความคิดเห็นของคนในสังคมยุคนั้นๆ เพื่อทรงชี้ให้เห็นว่าเป็นลัทธิที่ไม่ทำให้หลุดพ้น จากทุกข์ เป็นทางสุดโต่งมิใช่มีชัยมาปฏิบัติ ทิวฏฐิเหล่านั้นเป็นความเข้าใจของสมณพราหมณ์ไม่ใช่ความรู้ อันแท้จริง เป็นความดิ้นรนของคนมีตัณหา เป็นความเห็นที่ผิดแผกจากหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนา (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, น.34) ภายหลังจาก พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนา ทำให้มีผู้คนจำนวนมากละทิ้งลัทธิความเชื่อถือเดิมแล้วหันมานับถือ “พระพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นศาสนาใหม่ และมีเหตุผลน่าเชื่อถือ คำสอนสามารถนำมาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างของคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อศิษย์ของ “สัณฺฑิยปริพาชก” หนึ่งในเจ้าลัทธิทั้ง 6 เช่น อุปติสสะ และโกสิตตะ พร้อมปริพาชกท่านอื่น ๆ จำนวน 250 คน ได้พากันออกจากสำนักไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพราะมองว่าการสอนดีกว่า และสามารถสอนให้ปฏิบัติอยู่ในสิ่งที่ตนสละกว่าได้ จึงได้พากันชักชวนให้อาจารย์สัณฺฑิยปริพาชกไปเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วย แต่สัณฺฑิยซึ่งเป็นเจ้าลัทธิที่มีชื่อเสียง และมีศิษย์จำนวนมาก ไม่ยอมไป เพราะสัณฺฑิยปริพาชกเป็นผู้มีความเห็นผิด (มิจฉาทิวฏฐิ) และยังย้อนถามศิษย์ว่า “ในโลกนี้คนโง่หรือคนฉลาดมากกว่า เมื่อศิษย์ตอบว่า คนโง่ มีมากกว่า สัณฺฑิยจึงกล่าวข้อความประชด

และน้อยใจว่า คนฉลาดไปเฝ้าพระสมณโคตม แต่คนโง่งงอยู่กับเรา” ภายหลังจากนั้นอุบติสสะและโกลิตะ พร้อมบริพาชก ท่านอื่น ๆ จำนวน 250 คน ที่มีความคิดเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ได้พากันออกจากสำนักเพื่อไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ และได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุทั้งหมดในพุทธศาสนา จากนั้นก็ได้ตั้งใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในที่สุด และตามประวัติกล่าวว่า อาจารย์สัณขัเสียใจมากจนกระอักเลือด เมื่อเห็นศิษย์ของตนทั้งหมดไปเฝ้าพระสมณโคตม จึงถือว่าอุบติสสะและโกลิตะ พร้อมทั้งบริวารและลูกศิษย์ท่านอื่น ๆ นั้นได้ประสบกับ “สิ่งที่เป็สาระอย่างยิ่ง” ในชีวิตทางการปฏิบัติ (อภิญฺญวณฺ ๒ โปธฺ ๒, 2561, น. 604 - 605) และต่อมาอุบติสสะ ได้ชื่อใหม่ว่า “พระสารีบุตร” ได้รับการแต่งตั้งจากพระพุทธเจ้าให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธองค์ ส่วนโกลิตะ ได้ชื่อใหม่ว่า “พระมหาโมคคัลลานะ” ได้รับการแต่งตั้งจากพระพุทธเจ้าให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธองค์ เพื่อช่วยงานเผยแผ่พุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

สรุปได้ว่า ความเชื่อในสมัยพุทธกาลเป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ศาสนา และปรัชญาของมนุษยชาติ ความหลากหลายทางศาสนาและปรัชญาในยุคนั้นสร้างพื้นฐานให้กับการก่อตัวของพระพุทธศาสนา การศึกษาเรื่องนี้ช่วยให้เราเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของผู้คนในยุคนั้นอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล

วิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล (ประมาณ 6-5 ศตวรรษก่อนคริสตกาล) เป็นยุคสำคัญในประวัติศาสตร์อินเดีย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลายด้าน ทั้งในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม วิถีชีวิตของผู้คนในยุคนี้นสะท้อนถึงความซับซ้อนและความหลากหลายของโครงสร้างสังคม รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนที่ถูกแบ่งออกเป็นวรรณะต่าง ๆ และความเชื่อทางศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้ชีวิต ในช่วงเวลานี้ ศาสนาพราหมณ์ยังคงมีบทบาทสำคัญ แต่ศาสนาพุทธที่พระพุทธเจ้าทรงก่อตั้งขึ้นก็เริ่มมีอิทธิพลและแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ผู้คนในสมัยพุทธกาลมีการปฏิบัติตามหลักธรรมและคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความสงบสุขและความหลุดพ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้

สังคมยังมีการเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้า การเกษตร และศิลปวัฒนธรรมอย่างมาก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนต่าง ๆ ในยุคนั้น สังคมอินเดียมีโครงสร้างและวิถีชีวิตที่หลากหลาย โดยมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในหลาย ๆ ด้านได้แก่

1. โครงสร้างสังคม โครงสร้างทางสังคมอินเดียสมัยพุทธกาลมีความไม่เท่าเทียมกัน เพราะแต่ละคนถูกกำหนดชั้นโดยชนชั้นวรรณะตามหลักของศาสนาพราหมณ์ พวกพราหมณ์ได้ยกเอาวรรณะของตนขึ้นเป็นอันดับแรก เพราะถือว่าวรรณะของตนเป็นวรรณะที่บริสุทธิ์และสูงยิ่งกว่าวรรณะอื่น ๆ ต่อมาเพื่อความเหมาะสมกับฐานะ หน้าที่ และการทำงาน จึงได้จัดวรรณะออกเป็น 4 วรรณะ คือ

กษัตริย์	มีหน้าที่ในการออกรบและเป็นผู้ปกครองประเทศ
พราหมณ์	มีหน้าที่ในการศึกษาคัมภีร์ และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
แพศย์	มีหน้าที่ในการค้าขายและเกษตรกร
ศุท	มีหน้าที่ในการรับใช้และทำงานเป็นกรรมกรผู้ใช้แรงงาน

ในเรื่องระบบวรรณะนี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การทำงาน และสถานะทางสังคมของผู้คนในสังคมอินเดีย ในปัจจุบันนี้ยังมีความเชื่อนี้อยู่แม้ว่ารัฐธรรมนูญของอินเดีย ซึ่งถือเป็นประชาธิปไตยโดยให้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาคเท่าเทียมกันก็ตาม การปฏิบัติเรื่องวรรณะนี้ยังมีอยู่โดยเคร่งครัดทั้งอินเดียและเนปาล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558, น. 8)

2. วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของสังคมอินเดียสมัยพุทธกาล ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร ถือได้ว่าการเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะการปลูกข้าว ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ และพืชผลอื่น ๆ การใช้น้ำชลประทานก็เริ่มมีบทบาทสำคัญในการเกษตรในสมัยนั้น พร้อมทั้งด้านการค้าขาย ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและทรัพยากรระหว่างเมืองและหมู่บ้าน รวมถึงการค้ากับต่างประเทศ เช่น จีน และแคว้นต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. ศาสนาและจิตวิญญาณ สมัยนั้นศาสนาพราหมณ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคม โดยมีการปฏิบัติศาสนพิธีและการบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ส่วนของศาสนาพุทธ

พระพุทธเจ้า (เจ้าชายสิทธัตถะ โคตมะ) ได้เผยแผ่ศาสนาพุทธในช่วงเวลานี้ มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมและการฝึกจิตเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยส่งพระสงฆ์สาวกไปประกาศพระศาสนาทั่วมหานครในขณะนั้น

4. ศิลปวัฒนธรรม สมัยนั้นในเรื่องของวรรณคดีและปรัชญา มีการพัฒนาวรรณคดีและปรัชญา โดยเฉพาะวรรณคดีศาสนา เช่น พระสุตตร พระวินัย และอรรถกถา ส่วนทางด้านศิลปะ และสถาปัตยกรรม การสร้างวัดและเจดีย์เป็นที่แพร่หลาย โดยเฉพาะวัดที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และบูชาพระพุทธเจ้า

5. วิถีชีวิตในชนบทและเมือง วิถีชีวิตคนในสมัยนั้น คนชนบทเน้นการทำเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนาและเกษตรกรชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการทำการเกษตรและการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนวิถีชีวิต คนเมือง ซึ่งก็มีเมืองใหญ่เป็นศูนย์กลางการค้า และศาสนา เช่น เมืองราชคฤห์ เมืองสาวัตถี และเมืองพาราณสี มีตลาดขนาดใหญ่และการค้าเจริญรุ่งเรือง ผู้คนในเมืองประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น พ่อค้า ช่างฝีมือ นักปรัชญา และนักบวช

6. สังคมและการเมือง ด้านการเมืองการปกครองสมัยพุทธกาลมีรูปแบบการปกครองหลายรูปแบบ เช่น ราชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการปกครองแบบสาธารณรัฐที่มีสภาผู้แทนราษฎร พระมหากษัตริย์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนศาสนาและการพัฒนาสังคม

7. การศึกษา การศึกษามีบทบาทสำคัญในสังคม มีสถานที่การศึกษาอยู่ทั่วไปแต่ยังไม่มีการเรียนการสอนแบบที่ชัดเจนมากนัก สำนักที่มีชื่อเสียงมากคือ ที่เมืองตักสิลา มีการเรียนการสอนในเรื่องศาสนา ปรัชญา การปกครอง และวิทยาการต่าง ๆ

สรุปได้ว่า สังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลเป็นสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและมีวิถีชีวิตที่หลากหลาย ทั้งในชนบทและเมือง การศึกษาและศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและจิตวิญญาณของผู้คน

การปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล

การปฏิรูปความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาล ถือได้ว่า พระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติความเชื่อทางศาสนาในสังคมอินเดีย พระพุทธเจ้าได้เสนอแนวคิดที่ทำลายต่อระบบวรรณะและการบูชาเทพเจ้า แนวคิดที่เน้นถึงความเสมอภาค ความเมตตา และการหลุดพ้นจากความทุกข์ได้กลายเป็นแนวทางใหม่ที่ทำให้ผู้คนมากมายหันมาสนใจและยอมรับพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงแค่ศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิถีชีวิตที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย วิถีชีวิตที่เน้นความเรียบง่าย ความสุขที่แท้จริงจากการหลุดพ้นจากความทุกข์ และการปฏิบัติธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การแพร่กระจายและผลกระทบพระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายออกไปอย่างรวดเร็วในสมัยพุทธกาล และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมในหลายภูมิภาค ทั้งในอินเดียและประเทศเพื่อนบ้าน การปฏิวัติความเชื่อและวิถีชีวิตของพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลจึงเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญและมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อสังคมในยุคนั้น ทำให้พระพุทธและพระสาวกจำต้องทรงทำงานหนักเป็นอย่างมากในการเผยแพร่หลักคำสอนใหม่ และเป็นคำสอนที่ทำลาย คำสอนของเจ้าลัทธิเก่า ซึ่งประชาชนนับถืออยู่

แต่คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำสอนที่ตรงข้ามกับความเชื่อดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ถือได้ว่าเป็นคำสอนแบบปฏิรูป คือ เปลี่ยนจากความเชื่อเดิมโดยสิ้นเชิง คำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถปฏิวัติความเชื่อของสังคมอินเดียในครั้งนั้นได้ โดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ และชีวิตแต่อย่างใด มันเป็นการปฏิรูปที่น่าอัศจรรย์ การปฏิรูปทางความเชื่อที่เห็นได้ชัด ได้แก่

1. การทรมานร่างกาย สังคมอินเดียสมัยนั้นมีความเชื่อว่า การทำอัตถกิลมณญุค เป็นการประกอบตนให้ลำบากเปล่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557, น.532) คือ การทรมานร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ สามารถนำไปสู่การหลุดพ้นและเป็นที่โปรดปรานของพระผู้เป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้บรรดานักพรต ฤๅษี ซีไพร เจ้าลัทธิต่าง ๆ จึงกระทำการทรมานตนอย่าง

น้ำหนักและน้ำหนัก เช่น การใช้ของมีคมทิ่มแทงร่างกายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน การอดอาหารเพื่อลงโทษร่างกายเพราะถือว่าร่างกายเป็นศัตรู ที่ขัดขวางการหลุดพ้น การนอนบนหนามแหลม ทRAYร้อน ๆ เพื่อให้ร่างกายได้รับความทุกข์ทรมานและเจ็บปวด เป็นต้น

สรุปว่าการทรมานร่างกาย ในสังคมอินเดียสมัยนั้น มีความเชื่อว่าการทรมานตนด้วยวิธีต่าง ๆ สามารถนำไปสู่การหลุดพ้นและเป็นที่โปรดปรานของพระผู้เป็นเจ้า อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธวิธีนี้ โดยตรัสสอนว่าการทรมานกายนำมาซึ่งความทุกข์เพิ่มขึ้นและไม่นำไปสู่ความหลุดพ้น พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าการฝึกอบรมจิตใจต่างหากที่เป็นหนทางสู่การหลุดพ้นอย่างแท้จริง

2. การเกิดและชีวิต ความเชื่อของชาวอินเดียเชื่อว่าทุกคนเกิดมาจากพระพรหม พระพรหมจึงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งขึ้นมา อิทธิพลทางด้านความเชื่อนี้ทำให้มีคำว่า “พรหมลิขิต” คือชีวิตของสรรพสัตว์ พระพรหมเป็นผู้ขีดเส้นให้เป็นไป

สรุปว่าการเกิดและชีวิต ชาวอินเดียสมัยนั้นเชื่อว่าทุกชีวิตเกิดจากพระพรหมและเป็นไปตามพรหมลิขิต อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธความเชื่อนี้ โดยสอนว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นตามเหตุและปัจจัย ชีวิตเป็นไปตามกรรมของตนเองไม่ใช่พรหมลิขิต พระพรหมเป็นเพียงสิ่งสมมุติ บุคคลควรทำความดีเพื่อความสุขและความเจริญ และละเว้นกรรมชั่วที่นำไปสู่ความทุกข์และความเสื่อม

3. ความบริสุทธิ์ ศาสนาพราหมณ์ สอนว่าความบริสุทธิ์เกิดจากการบำเพ็ญตบะและการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ คือ น้ำในแม่น้ำคงคาและเมื่อบริสุทธิ์แล้วตายไปจะได้ไปสู่สวรรค์ เพราะความเชื่อนี้ ในปัจจุบันจึงมีชาวฮินดูนิยมอาบน้ำในแม่น้ำคงคา และเอาศพไปทิ้งลงในแม่น้ำด้วยหวังจะทำให้ร่างกายสะอาดบริสุทธิ์และได้ไปสู่สวรรค์ บนฝั่งพระแม่คงคาจึงมีสถานที่เผาศพเป็นจำนวนมาก เวลาเผาศพเสร็จไหม้บ้างไหม้บ้างก็เอาซากศพ ทิ้งลงในแม่น้ำหลังจากเผาแล้ว

สรุปว่าความบริสุทธิ์ ศาสนาพราหมณ์สอนว่าความบริสุทธิ์เกิดจากการบำเพ็ญตบะและการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ เช่น ในแม่น้ำคงคา แต่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธความเชื่อนี้ โดยสอนว่า

ความบริสุทธิ์เป็นเรื่องเฉพาะตน ขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเองผ่านกายสุจริต วาจาสุจริต และ มโนสุจริต สิ่งภายนอกไม่อาจทำให้บริสุทธิ์ได้

4. ขาติ วรรณะ ศาสนาพราหมณ์แบ่งคนออกเป็น 4 วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ในวรรณะทั้ง 4 กษัตริย์เป็นวรรณะสูงสุด รองลงมาเป็นพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้แทนของ ศาสนา และพระเจ้า ส่วนแพศย์เป็นพวกพ่อค้าพาณิชย์ ศูทร เป็นวรรณะต่ำสุด คือ พวก กรรมกร คนงานหรือทาส

สรุปว่า ขาติ วรรณะ ศาสนาพราหมณ์แบ่งคนออกเป็น 4 วรรณะ โดยถือว่ากษัตริย์ และพราหมณ์มีสถานะสูงสุด ขณะที่ศูทรเป็นวรรณะต่ำสุด อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติ ระบบนี้ โดยสอนว่าความดีหรือเลวของบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับชาติหรือวรรณะ แต่ขึ้นอยู่กับกรรม และการกระทำของตนเอง

5. การปฏิเสธรพระเจ้า ศาสนาพราหมณ์สอนเรื่องความนิรันดร์ของพระผู้เป็นเจ้า คือ พระผู้เป็นเจ้ามีลักษณะเป็น "อมตะ" สถิตอยู่ชั่ววันรันดร์และเป็นผู้สร้าง คือ สร้างสรรพสิ่งในโลก รวมทั้งมนุษย์ โชคชะตาชีวิต ความสุข ความทุกข์ ความเจริญ ความเสื่อม ขึ้นอยู่กับพระเจ้า ทำให้มีพิธีบวงสรวงบูชาพระผู้เป็นเจ้าเพื่อให้พระผู้เป็นเจ้าโปรด และมนุษย์จะต้องสวามิภักดิ์ และยกย่องสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า

สรุปว่าการปฏิเสธรพระเจ้า ศาสนาพราหมณ์สอนว่าพระผู้เป็นเจ้ามีความนิรันดร์และ เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง รวมถึงชะตาชีวิตของมนุษย์ แต่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธการมีอยู่ของพระผู้ เป็นเจ้า โดยสอนว่ามนุษย์เป็นผู้รับผิดชอบชะตาชีวิตของตนเอง พระพุทธศาสนาจึงเป็นอเทวนิยัม ที่เน้นการกำหนดชะตาชีวิตด้วยตนเอง

กรณีศึกษาที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับการสนับสนุนพระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราช คือ การที่พระองค์ทรงยอมรับและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงปลายรัชสมัยของพระองค์ หลังจากที่ทรงมีส่วนร่วมในสงครามขยายอาณาจักรที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและความสูญเสีย พระเจ้าอโศกเกิดความรู้สึกสำนึกผิดและหันมาหาพระพุทธศาสนาเพื่อหาทางหยุดยั้งความรุนแรงและนำความสงบสุขมาสู่สังคม พระองค์ทรงยึดถือหลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องของความเมตตา การไม่ทำร้ายผู้อื่น และการเคารพชีวิตทุกชนิด จึงทรง

ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนในอาณาจักร ผ่านการออกพระราชกฤษฎีกา ที่สนับสนุนการปฏิบัติธรรมและสร้างสันติภาพในสังคม นอกจากนี้พระองค์ยังส่งพระอัครสาวก ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เช่น ศรีลังกา ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็น ศาสนาหลักในอาณาจักรของพระองค์ และมีอิทธิพลต่อสังคมอินเดียและประเทศอื่น ๆ ต่อไป

บทสรุป

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในชมพูทวีปท่ามกลางลัทธิศาสนาหลากหลาย ทำให้การเผยแผ่ เป็นไปด้วยความยากลำบาก หลวงวิจิตรวาทการ กล่าวว่าพระพุทธเจ้าพยายามอย่างยิ่งที่จะ ปฏิรูปสังคมอินเดียด้วยการเลิกระบอบวรรณะ แต่ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าพยายามที่จะ ปฏิรูปสังคมด้วยการเลิกระบอบวรรณะ แม้จะไม่สำเร็จ แต่พระองค์ก็ประสบความสำเร็จในการ สอนให้มนุษย์เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง โดยมุ่งเน้นการปลดปล่อยจากวัตถุและอัตตา ผ่านการปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา แนวทางนี้ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม นอกจากนี้ผู้ปกครองและราชวงศ์หลายแห่งที่หันมานับถือ พระพุทธศาสนายังได้ปรับนโยบายการปกครองให้มีความยุติธรรมและเมตตามากขึ้น ส่งผลให้ พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นศาสนา แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและการเมือง ในยุคนั้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-
เพิ่มเติมครั้งที่ 1/ยุดิ). (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2542). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทย
ลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). ประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2558). ประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

- _____. (2559). พระสูตรตันตปิฎก ฉบับปรับปรุง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 40). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ท แอนด์โฮม จำกัด.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2539). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ 1. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราช วิทยาลัย.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2527). ศาสนาสากล เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร: ลูก ส. ธรรมภักดี.
- อภิญญวัฒน์ โพธิ์सान. (2561). แนวคิดคู่ตรงข้ามในยมกวรรคแห่งอรรถกถาธรรมบท. วารสาร มหาจุฬานา